

מגילת איכה

ביאורים על המגילה
ועל המאורעות שקדמו לחרבן הבית

מאת ליקוטי הדב"ש
ליקט וערך
דוד בן שמואל אטלי

שלא כשאר המגילות אשר נכתבו כרצף של נבואה של דבר ה', כל אחד מחמשת הפרקים של במגילת איכה בנוי בצורה שונה.

פרק א'	22 פסוקים	לפי א - ב'
פרק ב' ו ד'	22 פסוקים	לפי א - ב', האות פ' קודמת לאות ע'
פרק ג'	66 פסוקים	לפי א - ב', כל אות משולשת, גם כאן האות פ' קודמת לאות ע'
פרק ה'	22 פסוקים	אך ללא סדר

ההבדלים החיצוניים הללו מביאים אותנו לחשוב שירמיהו לא כתב את המגילה בפרק זמן אחד אלא בתקופות שונות של מלכי יהודה בשנים שלפני החורבן. על מנת להבין היטב עלינו לעיין קודם במאורעות של אותם ימים.

מנשה, מלך יהודה עושה הרע בעיני ה', מחטיא את העם, ועל כך יוצאת מפי הגבורה גזירה על ירושלים ויהודה. וכך מובא במלכים ב' פרק כא' פסוקים י' - טו'

וַיְדַבֵּר ה' בְּיַד עַבְדּוֹ הַנְּבִיאִים, לֵאמֹר: יַעַן אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ יְהוּדָה, הַתְּעַבּוֹת הָאֱלֹהִים הָרַע, מִכָּל אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר לְפָנָיו; וַיַּחֲטֵא גַם אֶת יְהוּדָה, בְּגִלּוּלָיו: לְכֹן, כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הֲנִי מְבִיא רָעָה, עַל יְרוּשָׁלַם וְיְהוּדָה: אֲשֶׁר, כָּל שֹׁמְעָיו (שְׁמָעָה) -- תִּצְלַנָּה, שְׁתִּי אֲזַנּוּ: וְנִטִּיתִי עַל יְרוּשָׁלַם, אֶת קוֹ שִׁמְרוֹן, וְאֶת מִשְׁקַלֶּת, בֵּית אַחָב; וּמַחִיתִי אֶת יְרוּשָׁלַם כְּאֲשֶׁר יַמְחָה אֶת הַצְּלַחַת, מַחָה, וְהַפָּדָה, עַל פְּנֵיהָ. וְנִטְשֶׁתִי, אֶת שְׂאֵרִית נַחֲלָתִי, וְנִתְתִּים, בְּיַד אִיבֵיהֶם; וְהָיוּ לְבָז וּלְמַשָּׁה, לְכָל אִיבֵיהֶם. יַעַן, אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הָרַע בְּעֵינָי, וַיְהִיו מְכַעְסִים, אֹתִי -- מִן הַיּוֹם, אֲשֶׁר יָצְאוּ אֲבוֹתָם מִמִּצְרַיִם, וְעַד, הַיּוֹם הַזֶּה.

אמון בנו נמלך לאחר מותו, וממשיך בדרכי אביו ומומת בסופו של דבר על ידי עבדיו

וַיִּשְׁכַּב מְנַשֶּׁה עִם אֲבֹתָיו, וַיִּקְבֹּר בְּגֹן בֵּיתוֹ בְּגֹן עֲזָא; וַיִּמְלֹךְ אַמּוֹן בְּנוֹ, תַּחֲתָיו: בֶּן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, אַמּוֹן בְּמַלְכוֹ, וּשְׁתַּיִם שָׁנִים, מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אַמּוֹ, מִשְׁלֶמֶת בַּת חֲרוּץ מִן יִטְבָּה: וַיַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינָי ה', כְּאֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה אָבִיו: וַיִּלְךְ, בְּכָל הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אָבִיו; וַיַּעֲבֹד, אֶת הַגִּלְלִים אֲשֶׁר עֲבַד אָבִיו, וַיִּשְׁתַּחֲוֶה, לָהֶם: וַיַּעֲזֹב, אֶת ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו; וְלֹא הִלֵּךְ, בְּדָרֶךְ ה': וַיִּקְשְׁרוּ עַבְדֵי אַמּוֹן, עֲלָיו; וַיִּמִּיתוּ אֶת הַמֶּלֶךְ, בְּבֵיתוֹ. מַלְכִים ב כא, יח' - כג'

יאשיהו בנו של אמון, בן שמונה שנים כאשר נמלך למלך אחרי אביו, ולהבדיל מאביו וסבו הולך בדרכי ה'

בֶּן שְׁמֹנֶה שָׁנָה, יֹאשִׁיָּהוּ בְּמַלְכוֹ, וּשְׁלֹשִׁים וְאַחַת שָׁנָה, מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אַמּוֹ, יְדִידָה בַּת עֲדִיָּה מִבְּצַקֶּת: וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר, בְּעֵינָי ה'; וַיִּלְךְ, בְּכָל דָּרֶךְ דָּוִד אָבִיו, וְלֹא סָר, יָמִין וּשְׂמֹאל: מַלְכִים ב כא, יח' - כג'

יאשיהו מוציא מההיכל ומירושלים את כל הכלים העשויים לבעל ולאשרה, מנקה את כל הארץ בכל מקום בו היו מצבות, במות ומזבחות עוד מתקופת ירבעם בן נבט. הוא גם הורג את כל כהני הבמות ושורף את עצמותיהם. לאחר נקיון זה, הוא מצווה לעם לעשות פסח וכך מעיד עליו הכתוב

וַיִּצְוּ הַמֶּלֶךְ, אֶת כָּל הָעָם לֵאמֹר, עֲשׂוּ פֶסַח, לַה' אֱלֹהֵיכֶם כְּכַתּוּב, עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה: כִּי לֹא נַעֲשָׂה, כְּפֶסַח הַזֶּה, מִיָּמֵי הַשְּׁפָטִים, אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת יִשְׂרָאֵל; וְכָל, יָמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל -- וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כִּי, אִם בְּשִׁמְנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, לְמֶלֶךְ, יֹאשִׁיָּהוּ: נַעֲשָׂה הַפֶּסַח הַזֶּה, לַה' בִּירוּשָׁלַם. מַלְכִים ב כג, כא - כג'

אנו רואים אם כן את צדקותו של יאשיהו שנאמר עליו

וְכַמְהוֹ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ, אֲשֶׁר שָׁב אֶל ה' בְּכָל לְבָבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ וּבְכָל מְאֹדוֹ -- כְּכָל, תּוֹרַת מֹשֶׁה; וְאַחֲרָיו, לֹא קָם כְּמֹהוּ. מַלְכִים ב כג, כה'

ובכל זאת, גזרה היוצאת מפי המלך אין להשיב, ולא שב ה' מחרון אפו שנאמר
אֲךְ לֹא שָׁב ה', מְחָרוֹן אָפוֹ הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר חָרָה אָפוֹ, בִּיהוּדָה עַל, כָּל הַכְּעָסִים, אֲשֶׁר הִכְעִיסוּ,
מִנְשָׂה: וַיֹּאמֶר ה', גַּם אֶת יְהוּדָה אֲסִיר מֵעַל פְּנֵי, כַּאֲשֶׁר הִסְרֹתִי, אֶת יִשְׂרָאֵל; וּמֵאֲסֹתַי אֶת
הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי, אֶת יְרוּשָׁלַם, וְאֶת הַבַּיִת, אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי: יְהִי שְׁמִי שָׁם: מַלְכִים ב כג',
כו' - כז'

בימיו, אשור שולטת בעולם אך בבל מצליחה לגבור עליה וכובשת אותה. אשור ובבל נמצאים בצפונה של ישראל, ומלך בבל מתכנן לרדת דרומה ולכבוש גם את ארץ מצריים וכל איזור הנילוס. פרעה נכו, מלך מצריים מחליט להקים ברית עם אשור כנגד בבל, ועל כן הוא צריך לעלות צפונה ולעבור דרך ישראל. הוא מבקש רשות מהמלך יאשיהו וגם מרמז לו שזה יהיה גם לטובת ישראל כנגד מזימותיו של בבל לכבוש את העולם.

אֲחֵרֵי כָל זֹאת, אֲשֶׁר הִכִּין יֵאֲשִׁיחַ אֶת הַבַּיִת, עַל־הַ נְכוֹ מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהִלָּחֵם בְּכַרְפְּמִישׁ, עַל פָּרַת; וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ, יֵאֲשִׁיחוּ: וַיִּשְׁלַח אֵלָיו מְלָאכִים לֵאמֹר מַה לִּי וְלָךְ מֶלֶךְ יְהוּדָה, לֹא עָלֶיךָ אֶתָּה הַיּוֹם כִּי אֶל בַּיִת מְלַחְמָתִי, וְאֱלֹהִים, אָמַר לְבַהֲלֵנִי: חֲדַל לָךְ מֵאֱלֹהִים אֲשֶׁר עִמִּי, וְאֵל יִשְׁחִיתֶךָ: דברי הימים ב לה, כ' - כא'

יאשיהו מסרב בחשש שזוהי אמתלה כדי להיכנס ולהילחם בו, ויוצא לקראתו למלחמה בבקעת מגידו, אך נהרג שם ומוחזר לקבורה בירושלים.

וְלֹא הִסָּב יֵאֲשִׁיחוּ פְּנֵיו מִמֶּנּוּ, כִּי לְהִלָּחֵם בּוֹ הִתְחַפֵּשׂ, וְלֹא שָׁמַע אֶל דְּבָרֵי נְכוֹ, מִפִּי אֱלֹהִים; וַיָּבֵא, לְהִלָּחֵם בְּבִקְעַת מִגִּדּוֹ: וַיְרוּ, הַיָּרִים, לְמֶלֶךְ, יֵאֲשִׁיחוּ; וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְעַבְדָּיו הָעֵבְרֹנִי, כִּי הִחֲלִיתִי מֵאֵד: וַיַּעֲבִירָהוּ עַבְדָּיו מִן הַמֶּרְכָּבָה, וַיִּרְפְּיָבֵהוּ עַל רֶכֶב הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ, וַיּוֹלִיכֵהוּ יְרוּשָׁלַם, וַיָּמָת וַיִּקְבֹּר בְּקִבְרוֹת אֲבֹתָיו; וְכָל יְהוּדָה, וַיְרוּשָׁלַם, מֵתְאָבְלִים, עַל יֵאֲשִׁיחוּ: דברי הימים ב לה, כב' - כד'

בכל זאת נשאלת השאלה: למה יצא יאשיהו לקראתו למלחמה ולמה קרא כדבר הזה דווקא עם מלך צדיק כמו יאשיהו? אומר רש"י: "וילך לקראתו – שדרש "וחרב לא תעבור בארצכם" אפילו חרב של שלום לא תעבור בארצכם ולא ידע חטא ליצני הדור... יאשיהו ראה את עצמו עובד ה' באמונה וחשב שכול העם כמוהו ועל כן סמך על הפסוק. הילקוט שמעוני מפרש שטעותו של יאשיהו הייתה בכך שלא שאל לדבר ה' מפי הנביא והחליט לבד לצאת למלחמה.

ממשיך הכתוב ואומר:
וַיִּקְוֶנוּ יְרֵמְיָהוּ, עַל יֵאֲשִׁיחוּ, וַיֹּאמְרוּ כָּל הַשָּׂרִים וְהַשָּׂרוֹת בְּקִינּוֹתֵיהֶם עַל יֵאֲשִׁיחוּ עַד הַיּוֹם, וַיִּתְּנוּם לְחֹק עַל יִשְׂרָאֵל; וְהֵנָּס פְּתוּבִים, עַל הַקִּינּוֹת. דברי הימים ב לה, כה'

פסוק זה מדבר על פרק ד' של מגילת איכה, אשר כתב ירמיהו על המלך יאשיהו, בו מדובר על עניינין של צדיק ורע לו ורשע וטוב לו.

יהואחז בנו למרות היותו קטן בשנתיים מאחיו יהויקים אשר לו הייתה זכות המלוכה נמשח למלך אחרי יאשיהו. אך מלכותו של יהואחז נמשכה כשלושה חודשים בלבד ונלקח בשבי במצריים כאשר רצה לנקום את מות אביו, ומת שם.

יהויקים, או אליקים בן יאשיהו מקבל את שמו יהויקים מנכו מלך מצריים ונמלך אחריו, אך גם הוא לא הלך בדרכיו של אביו הצדיק ויעש הרע בעיני ה'. למרות זאת הקב"ה אל רחום וחנון רוצה לסלוח לישראל, רק שיחזרו מדרכם הרעה ושולח את ירמיה הנביא להודיע על כך.

וַיְהִי בַשָּׁנָה הָרְבִיעִית, לַיהוֹיָקִים בֶּן יֵאֲשִׁיחוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה; הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה, אֶל יְרֵמְיָהוּ, מֵאֵת ה', לֵאמֹר: קַח לָךְ, מְגִלַת סֵפֶר, וְכָתַבְתָּ אֵלֶיךָ אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ עַל

יִשְׂרָאֵל וְעַל יְהוּדָה, וְעַל כָּל הַגּוֹיִם--מִיּוֹם דְּבַרְתִּי אֵלֶיךָ, מִיָּמֵי יִאֲשִׁיהוּ, וְעַד, הַיּוֹם הַזֶּה: אוֹלַי יִשְׁמְעוּ, בֵּית יְהוּדָה, אֶת כָּל הַרְעָה, אֲשֶׁר אֲנֹכִי חֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם--לְמַעַן יִשׁוּבוּ, אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה, וְסִלַּחְתִּי לַעֲוֹנָם, וְלִחְטָאתָם: ירמיה פרק לו'

ירמיהו מכתוב לברוך בן נריה, את כל דברי ה' על מגילה ומצווה אותו לקרא אותה באזני העם בבית ה' ביום צום. אולי דבר זה יעזור וישראל יחזרו בתשובה.

וַיְהִי בַשָּׁנָה הַתְּמֻשִׁית לַיהוֹיָקִים בֶּן יִאֲשִׁיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, בַּחֲדָשׁ הַתְּשַׁעִי, קָרָאוּ צוּם לִפְנֵי ה' כָּל הָעָם, בִּירוּשָׁלַם; וְכָל הָעָם, הַבָּאִים מֵעַרֵי יְהוּדָה--בִּירוּשָׁלַם: וַיִּקְרָא בְרוּךְ בַּסֵּפֶר אֶת דְּבָרֵי יְרֻמְיָהוּ, בַּיָּמֵהוּ, בְּלִשְׁפַת גְּמַרְיָהוּ בֶן שָׁפָן הַסֹּפֵר בַּחֲצַר הָעֲלִיּוֹן, פֶּתַח שַׁעַר בֵּית ה' הַחֲדָשׁ, בְּאֲזָנֵי, כָּל הָעָם. ירמיה פרק לו', ט' - י'

המלך יהויקים שומע על כך ומבקש לשמוע גם הוא את תוכן המגילה. אך במקום להתחרט על מעשיו קורע ושורף את המגילה באש

וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אֶת יְהוּדִי, לְקַחַת אֶת הַמַּגִּלָּה, וַיִּקְחָהּ, מִלִּשְׁפַת אֱלִישַׁמֶּע הַסֹּפֵר; וַיִּקְרָאָהּ יְהוּדִי, בְּאֲזָנֵי הַמֶּלֶךְ, וּבְאֲזָנֵי כָּל הַשָּׂרִים, הָעֹמְדִים מֵעַל הַמֶּלֶךְ: וְהַמֶּלֶךְ, יוֹשֵׁב בֵּית הַחֶרֶף, בַּחֲדָשׁ, הַתְּשַׁעִי; וְאֶת הָאֵח, לִפְנֵי מִבְעָרָת: וַיְהִי כִּקְרוֹא יְהוּדִי, שְׁלֹשׁ דָּלָתוֹת וְאַרְבָּעָה, יִקְרָעָהּ בְּתַעַר הַסֹּפֵר, וְהִשְׁלָךְ אֶל הָאֵשׁ אֲשֶׁר אֵל הָאֵח עַד תַּם, כָּל הַמַּגִּלָּה, עַל הָאֵשׁ, אֲשֶׁר עַל הָאֵח: וְלֹא פָחַדוּ, וְלֹא קָרְעוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם--הַמֶּלֶךְ, וְכָל עַבְדָּיו, הַשְּׂמַעִים, אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ירמיה פרק לו', כא' - כד'

אחר המעשה הזה שולח ה' שוב את ירמיה לכתוב מחדש את כל דברי המגילה אשר שרף יהויקים, ולא זו בלבד אלא גם להודיע לו על גזירה הקרובה ובאה.

וַיְהִי דְבַר ה', אֶל יְרֻמְיָהוּ--אֲחֵרֵי שָׂרֵף הַמֶּלֶךְ, אֶת הַמַּגִּלָּה וְאֶת הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר כָּתַב בְּרוּךְ מִפִּי יְרֻמְיָהוּ, לֵאמֹר: שׁוּב קַח לָךְ, מַגִּלָּה אַחֲרָת; וּכְתַב עָלֶיהָ, אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים, אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַמַּגִּלָּה הָרִאשׁוֹנָה, אֲשֶׁר שָׂרֵף יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה: וְעַל יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה תֹּאמַר, כֹּה אָמַר ה': אִתָּה שָׂרַפְתָּ אֶת הַמַּגִּלָּה הַזֹּאת, לֵאמֹר, מִדּוּעַ כָּתַבְתָּ עָלֶיהָ לֵאמֹר בֹּא יְבוֹא מֶלֶךְ בָּבֶל וְהִשְׁחִית אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, וְהִשְׁבִּית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה... וַיְרֻמְיָהוּ לְקַח מַגִּלָּה אַחֲרָת, וַיִּתְּנָהּ אֶל בְּרוּךְ בֶּן נְרִיָהוּ הַסֹּפֵר, וַיִּכְתַּב עָלֶיהָ מִפִּי יְרֻמְיָהוּ, אֶת כָּל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׂרֵף יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּאֵשׁ; וְעוֹד נוֹסֵף עָלֵיהֶם דְּבָרִים רַבִּים, כֹּהֵמָה. ירמיה פרק לו', כז' - לא'

אומר רש"י: דברים רבים כהמה - מתחלה היו שלש אלפא ביתין איכה ישבה, איכה יעיב, איכה יועם, והוסיף עליה אני הגבר שכל אות משולשת בה. רש"י מדבר על פרק ג' במגילת איכה שכתב ירמיהו הנביא על יהויקים מלך יהודה, המתחיל ב"אני הגבר" ובו שלשה פסוקים על כל אות.

יהויכין בנו מלך אחרי יהויקים, גם הוא לא הלך בדרכי ה'. מלכותו של יהויכין לא האריכה ימים ולאחר שלשה חדשים בשנת שמונה למלכות נבכדנאצר, החלה גלות בבל.

וַיָּבֹא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל, עַל הָעִיר; וְעַבְדָּיו, צָרִים עָלֶיהָ: וַיֵּצֵא יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה, עַל מֶלֶךְ בָּבֶל, הוּא וְאָמוֹ, וְעַבְדָּיו וְשָׂרָיו וְסֹרִיסָיו; וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל, בַּשָּׁנָה שְׁמֹנֶה לְמַלְכוֹ: וַיֵּצֵא מִשָּׁם, אֶת כָּל אוֹצְרוֹת בֵּית ה', וְאוֹצְרוֹת, בֵּית הַמֶּלֶךְ; וַיִּקְצָץ אֶת כָּל כְּלֵי הַזָּהָב, אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּהִיכַל יְהוָה, כֹּאֲשֶׁר, דָּבַר ה': וְהִגִּילָה אֶת כָּל יְרוּשָׁלַם וְאֶת כָּל הַשָּׂרִים וְאֶת כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיָל, עֹשְׂרָה (עֹשְׂרֹת) אֲלָפִים גּוֹלָה, וְכָל הַחֶרֶשׁ, וְהַמְּסָגָר: לֹא נִשְׂאָר, זוֹלַת דָּלָת עִם הָאָרֶץ... מלכים ב כד', יא' - טז'

צדקיהו, או מתניה בן יאשיהו נמלך אחרי יהויכין. הוא אחרון מלכי יהודה ובתקופתו נחרב הבית. גם הוא הולך בדרכי אבותיו ועושה הרע בעיני ה'. את שמו צדקיהו קיבל מנבכדנאצר מלך בבל הרומז לו בכך, לדברי רש"י " ה' יצדק עליך את הדין אם תמרוד בי".

ויעש הרע, בעיני ה', ככל אשר עשה, יהויקים: כי על אף ה', היתה בירושלם וביהודה, עד השלכו אתם, מעל פניו; וימרד צדקיהו, במלך בבל: מלכים ב כד', יט' - כ'

צדקיהו אם כן, מורד במלך בבל ועל כן בא המצור על ירושלים בי' בטבת ונמשך שנתיים עד שהחומה הובקעה בט' בתמוז.

ויהי בשנת התשיעית למלכו (של צדקיהו), בחדש העשירי (טבת) בעשור לחדש, בא נבכדנאצר מלך בבל הוא וכל חילו על ירושלם, ויחן עליה; ויבנו עליה דיק סביב: ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו: (המצור נמשך שנתיים) בתשעה לחדש (תמוז), ויחזק הרעב בעיר; ולא היה לחם, לעם הארץ: ותבקע העיר... מלכים ב כה', א - ד'

יש אומרים שנבכדנאצר היה בתחילת המצור וחזר אחרי זמן מה לרבלתה ויש אומרים שנבכדנאצר לא היה כלל בירושלים, אלא רק נבזראדן היה והוא רוכב על מרכבה ובה דמותו של נבכדנאצר. צדקיהו ניתפש ומובא למשפט על בגידתו, בניו נשחטים לעיניו והוא נלקח לגלות לבבל לאחר שדקרו את עיניו ועיורו אותו

ויתפשו את המלך, ויעלו אתו אל מלך בבל, רבלתה; וידברו אתו, משפט: ואת בני, צדקיהו, שחטו, לעיניו; ואת עיני צדקיהו, עור, ויאסרהו בנחשתים, ויבאהו בבל: שם ו - ז'

ולאחר כשלושה שבועות, נשרף בית המקדש

ובחדש החמישי (אב), בשבעה לחדש (בשבעה נכנסו גויים להיכל ואכלו ושתו, וקלקלו בו שמיני ותשיעי, ובתשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו את האש והיה דולק והולך עד סוף העשירי) היא שנת תשע עשרה שנה, למלך נבכדנאצר מלך בבל בא נבזראדן רב טבחים, עבד מלך בבל ירושלם: וישורף את בית ה', ואת בית המלך; ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול, שרף באש... ויגל יהודה, מעל אדמתו. שם ח - כא'

פרק ה' של מגילת איכה מיוחס לתקופה זו של צדקיהו, אין כבר סדר א - ב' כמו בפרקים הקודמים, המצב מבולבל כפי המצב השורר בירושלים באותם הימים בזמן החורבן.

אנו רואים אם כן שמגילת איכה מדברת על תקופות שונות, לפחות על פרק זמן של 22 שנה: אחת עשרה שנה, מלכות יהויקים ו-11 שנה, מלכות צדקיהו. אך מדובר בה גם על תקופתו של יאשיהו, כך שסביר להניח שהיא נכתבה במשך למעלה מעשרים ושתיים שנים.

מהם המסרים שרצה ירמיה הנביא להעביר אלינו ולשם כך ריכז את כל הפרקים הללו במגילה אחת? כדי לברר זאת, עלינו לעיין היטב בתוך המגילה עצמה.

פרק א

- הן-עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשבבכו תבכה בלילה, ודמעתה על לחיה אין לה **מנחם... פסוק ב'**
- טמאתה בשוליה, לא זכרה אחריתה, ותירד פלאים, אין מנחם לה... פסוק ט'
- על אלה אני בוכיה, עיני עיני ירדה מים כי רחק ממני מנחם... פסוק טז'
- פרשה ציון בנדיה, אין מנחם לה צוה ה' ליעקב... פסוק יז'
- שמעו כי נאנחה אני, אין מנחם לי כל איבי שמעו רעתי ששו... פסוק כא'

- ירושלים מרגישה בודדה, נבגדת, אין מי שינחם אותה. אך לא זו בלבד היא גם מרגישה מנוודה
- חטא חטאה ירושלים, על כן לנידה הניתה; כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערוותה, גם היא נאנחה ותשב אחר
  - פרשה ציון בנדיה, אין מנחם לה--צנה ה' לעקב, סביביו צריו; הניתה ירושלים לנדה, ביניהם

יתרה מכך היא מרגישה אפילו שהיא הופכת ללעג בעיני כל.

- זכרה ירושלים, ימי עניה ומרודיה--כל מחמדיה, אשר היו מימי קדם; בנפל עמה בנד צר, ואין עוזר לה--ראוה צרים, שחקו על משבתה

זהו מצבה של ירושלים בודדה, אין מנחם לה, מנוודה, ואפילו שוחקים לה.

מצב דומה אנו מוצאים באיוב. איוב היה עשיר גדול, כולם באו אליו, דרשו בשלומו, והנה אומר הקב"ה לשטן

ויאמר ה' אל השטן, הנה כל אשר לו בידך רק אליו, אל תשלח ידך

איוב עובר פורענות אחר פורענות אך לא נשבר

ויאמר ערם יצאתי מבטן אמי, וערם אשוב שמה, ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מברך; בכל זאת, לא חטא איוב ולא נתן תפלה, לאלהים

מתי הוא כן נשבר? אומר לנו הכתוב

אחי, מעלי הרחיק; וידעי, אד-זרו ממני: חדלו קרובי; ומידעי שכחוני: גרי ביתי ואמהתי, לזר תחשבני; נכרי, הייתי בעיניהם: לעבדי קראתי, ולא יענה; במו-פי, אתחנן-לו: רוחי, זרה לאשתי וחנתי, לבני בטני: גם-עוילים, מאסו בי; אקומה, וידברו-בי: תעבוני, כל-מתי סודי; וזה-אהבתי נהפכו-בי. פרק יט', יג' - יט'

רק כאשר הוא מרגיש לבד ועזוב מכל, חבריו עזבו אותו, הם היו קרובים אל כספו ולא אליו. הוא מרגיש נבגד ובודד אז הוא מגיע לסף שבירה וזהו בדיוק מה שקרה לירושלים.

אומר לנו הקב"ה על ידי ירמיהו: נרצה או לא נרצה, לא משנה כמה שננסה להדמות לגויים ולהתחנף אליהם, תמיד נהיה לבד. אך עלינו לבחור בין איכה ישבה בדד לבין הן עם לבדד ישכון. אם עם ישראל עושה רצונו של מקום שנאמר: **אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש** - וקדוש פירושו נבדל, נבדל מן הגויים, אזי מתקיים בו הכתוב:

וישפן ישראל בטח ביד עין יעקב, אל ארץ דגן ותירוש; אף שמיו, יערפו טל: אשריך ישראל מי כמוך, עם נושע בה', מגן עזרך, ואשר חרב גאותך; ויפחשו איביך לך, ואתה על במותימו תדרך.

מסופר שלפני מותו קיבץ רבי אליעזר בן הורקנוס את תלמידיו ובישר להם שאף אחד מהם לא ימות מיתה רגילה. רבי עקיבא שהיה אחד מהם שאל: האם גם אני? ענה לו רבו: "לא זו בלבד, אלא שלך תהיה קשה מכולן". מסופר שרבי עקיבא בכה וביקש ממנו "רבי, למדני תורה" והיה מלמדו שיר השירים.

אמר לו רבי עקיבא "די אינני יכול יותר". פסק רבי אליעזר הגדול ובאותו רגע פרח נשמתו. מה מעשה זה בא ללמד אותנו?

אמר רבי עקיבא: למדני תורה - איך ללמד את הדורות הבאים לא לראות בצורה מצומצמת, לראות שאנחנו חלק ממהלך אלוקי, תלמד אותי את הסוד הגדול הזה.

אומר לו רבי אליעזר: בא ונפתח את הכתובה - את שיר השירים, בו נאמר: "הנך יפה רעייתי" על כן אמר רבי עקיבא "כל השירים קודש ושיר השירים קודש קדשים".

מסביר לנו רבי אליהו הגאון מווילנה שלכל אות יש בן זוג .

ביחידות: א - ט = 10 ב - ח = 10 ג - ז = 10 ד - ו = 10 ה' לבד
בעשרות: י - צ = 100 כ - פ = 100 ל - ע = 100 מ - ס = 100 נ' לבד
במאות: ק - צ = 1000 ר - ף = 1000 ש - ן = 1000 ת - ם = 1000 ך' לבד

אותיות הנך נשארות לבד. על כן גם כלפי ישראל, מתי את הנך יפה רעיתי? רק כאשר את מקיימת את הפסוק הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב

פרק ג'

כאמור לעיל, פרק זה נכתב על תקופתו של מלך יהויקים. אומר ירמיהו הנביא דברים קשים ביותר שכמום לא נאמרו בכל התנ"ך כולו. הוא למעשה מתאר מצב "אחור באחור" - ישראל בכי רע והקב"ה לא מקשיב. **בְּלֵה בְּשָׂרֵי וְעוֹרַי, שִׁבְרַ עֲצָמוֹתַי: בְּנֵה עָלַי וַיִּקַּף, רֹאשׁ וַתִּלְאַה: בְּמַחְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי, כְּמַתִּי עוֹלָם: גָּדַר בְּעַדִּי וְלֹא אֵצֵא, הִכְבִּיד נְחֹשְׁתַּי: גַּם פִּי אָזַעַק וְאֲשׁוּעַ, שְׁתֵּם תִּפְלְתֵי:**

אך אנחנו מוצאים גם בפרק זה דברי עידוד **חֲסִדֵי יְהוָה כִּי לֹא תִמְנֹו, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו: חֲדָשִׁים, לְבָקָרִים, רִבָּה, אֲמוֹנֶתְךָ: חֲלָקֵי יְהוָה אֲמַרְהָ נִפְשִׁי, עַל כֵּן אוֹחִיל לוֹ: טוֹב ה' לְקוֹן, לְנַפְשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: טוֹב וַיַּחֲלֵל וְדוֹמָם, לַתְּשׁוּעַת ה': טוֹב לְגִבֹר, כִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵעוֹרָיו:**

מצד אחד אומר לנו הנביא שהקב"ה שתם תפילתי ולא שומע, ומצד שני אומר לנו שחסדי ה' לא תמו וכדאי לפנות אליו. נשאלת השאלה, אם כן, האם הקב"ה שומע או אינו שומע? נראה לנו שירמיהו מבלבל אותנו. הוא מתחיל בדברים מאוד קשים ובאמצע הכל מתהפך. מהו ההסבר?

אמרו חכמים שהתשובה נמצאת בפסוק **זאת אָשִׁיב אֶל לְבִי, עַל כֵּן אוֹחִיל** ואין זאת אלא תורה, שנאמר "זאת התורה". גם דוד המלך אומר בתהילים: **לולי תוֹרַתְךָ שֶׁעָשִׂי אֲזִ אֲבִדְתִּי בְּעֵנֵי ירמיהו בא ללמד אותנו שמותר לשאול אפילו שאלות קשות אך תמיד צריך לזכור שבמרכז נמצא הקב"ה.**

כאשר מסתכלים מן הצד אנחנו רואים את המצב כפי שמתואר בחלק הראשון של פרק ג'. הכל חושך, **בְּלֵה בְּשָׂרֵי וְעוֹרַי, שִׁבְרַ עֲצָמוֹתַי**. אך עלינו לדעת ולהבין שהקב"ה הוא הטוב והמיטיב שנאמר בהמשך הפרק **מִפִּי עֲלִיוֹן לֹא תֵצֵא, הֲרָעוֹת וְהַטּוֹב: מִה יִתְאוּנֶן אָדָם חֵי, גִבֹר עַל חֲטָאוֹ: נַחֲפָשָׁה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקָרָה, וְנִשְׁוֹבָה עַד ה'.** סוד הבריאה הוא להיטיב לנבראיו וסוף מעשה במחשבה תחילה. ענין הזמן לא קיים אצל הקב"ה ועל כן סוף המעשה והמחשבה אחד הם. אל לנו לבחון דברים באמצע תהליך, אלא רק בסופו. אנחנו חלק ממהלך.

הוא הדבר אשר מבקש ירמיהו ללמד אותנו בפרק זה של מגילת איכה. ירושלים חרבה, המקדש חרב, ששה מליון יהודים נספים באותה תקופה, יש הרבה שאלות, שאלות קשות אותן מותר לשאול, אך תמיד יש להסתכל על המצב כחלק ממהלך אלוקי. דבר זה אפשרי רק אם נכנסים לבתי כנסיות ובתי מדרשות ופותחים את הכתובה, דהיינו אם לומדים תורה.

פרק ה'

המגילה מסתיימת בפסוקי נחמה ולמעשה היתה אמורה להסתיים בפסוק **הַשִּׁיבֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה חֲדָשׁ יְמֵינוּ פְקֻדֹם**. אך ירמיהו מצא לנכון להוסיף עוד פסוק **כִּי אִם מָאֵס מְאֹסְתָנוּ קִצְפָתָ עָלֵינוּ עַד מְאֹד**

לכאורה פסוק זה בא לקלקל את הכל. במקום לסיים בנחמה בא ירמיהו ומסיים ברע. פסוק זה מקלקל כל כך שאנחנו מיד חוזרים על הפסוק הקודם **הַשִּׁיבֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה חֲדָשׁ יְמֵינוּ פְקֻדֹם**.

מתרץ ריש לקיש ואומר שלהיפך הוא. פסוק זה בא לנחם אותנו עוד יותר אלא שצריך רק לדעת איך לקרוא אותו. פסוק זה לא בא לקבוע כפי שנראה לעין מצב שהקב"ה מאס בנו ואז קצף עלינו, אלא להיפך - כך צריכים לקרוא אותו בצורת שאלה **כִּי אִם מָאֵס מְאֹסְתָנוּ? קִצְפָתָ עָלֵינוּ עַד מְאֹד**, שהתשובה עליה היא שלילית. הקב"ה לא מאס בעמו כי אם כך היה, ח"ו לא היתה אפשרות לתקומה. אלא שהקב"ה רק קצף עלינו - אמנם עד מאוד, אך ידוע שרוגז לא נמשך לעולמי עד. בנים אנחנו לה' יתברך ולא יתכן נתק מוחלט בין אב לבניו. אם נשכיל ונבין זאת, ניתן לבקש ולזכות ל- **הַשִּׁיבֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה חֲדָשׁ יְמֵינוּ פְקֻדֹם**

בין המצרים

תקופה זו נקראת בין המצרים. חז"ל דימו זאת לצוואר של גוף האדם - מקום צר המפריד בין הראש לבין לב האדם. אנחנו רוצים לקיים את מצוות ה', הלב שלנו מבין שזו היא הדרך הנכונה, אך משום מה רצון זה אינו מצליח להגיע אל המוח כדי לקבל את הפקודות המתאימות. הכל נתקע במצר הזה. "עם קשה עורף" נאמר. איך לפתוח את המצר, רק אם נדע לשאול את עצמנו "איכה?" איפה אני - מי אני בכלל. עלינו לשים את הקב"ה במרכזו של עולם ולא את עצמנו.

מן-המצר קראתי יה ענני במרחב יה אם נפתח במעט את המצר, אזי הקב"ה יעננו בגדול - במרחב שנאמר: "פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם"

שלושה התנבאו בלשון איכה

- משה אמר: **איכה אשא, לבדי, טרחכם ומשאכם, וריבכם.**
- ישעיה אמר: **איכה היתה לזונה, קריה נאמנה.**
- ירמיה אמר: **איכה ישבה בדד**

שלושתם דנים בנושא של איכה אך למעשה אנחנו מוצאים את המילה הזאת כבר הרבה קודם, כאשר הקב"ה שואל את אדם הראשון - **וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים, אֶל הָאָדָם; וַיֹּאמֶר לוֹ, אֵיכָה** הקב"ה שואל את אדם הראשון איפה אתה? האם אתה מסתתר או האם אתה מסוגל לעמוד לפני ביושר?

פרק שלישי של מגילת איכה מתחיל ב "אני הגבר". כשאדם שם את עצמו במרכז ומתבטא במושגים כגון "אני הגבר" או "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" אזי באות כל השאלות הקשות, מאחר וההבנה והראיה שלו מצטמצמות ואינו רואה את המהלך כולו אלא רק מה שעובר עליו באותו רגע. אך כאשר הוא שם את הקב"ה במרכז, אזי הבנתו וראייתו מתרחבות והוא מבין שהכל הוא לטובה.

האר"י הקדוש מוסיף ואומר שבכל ימי בין המצרים, יכוון האדם בתפילת שמונה עשרה בברכת מגן אברהם, בשם ה' לא כנהוג בכל ימות השנה שהוא מידת הרחמים אלא יכוון בנוסף באותיות שלפני אותיות ה' - דהיינו אותיות **טדה"ד**.

- בין י"ז בתמוז לר"ח אב ישנם 13 ימים כמנין ט"ד
- בין ר"ח אב לט' באב ישנם 9 ימים כמנין ה"ד

רוצה רבנו האר"י ללמד אותנו שבתקופה זו, אנחנו זקוקים מעבר למידת הרחמים הרגילה, גם לזכותו של משה ולמידות הרחמים שהוא התפלל עליהן:

- 13 מידות של רחמים כאשר עבדו את העגל שאמר משה:
ה' ה', אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֲרֶךְ אַפַּיִם, וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת נֶצֶר חֶסֶד לְאַלְפִים, נִשְׂא עֹן וּפְשָׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ, לֹא יִנְקָה פֶקֶד עֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים וְעַל בְּנֵי בְנֵים, עַל שְׁלִשִׁים וְעַל רַבְעִים.

- 9 מידות של רחמים בחטא המרגלים שאמר משה:
ה', אֲרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד, נִשְׂא עֹן, וּפְשָׁע; וְנִקְהָ, לֹא יִנְקָה פֶקֶד עֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים, עַל שְׁלִשִׁים וְעַל רַבְעִים.

יהי רצון שנזכה ויקוים בנו הפסוק:

שְׂמַחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל-אֲהַבְיָהּ שִׂישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתְּאָבְלִים עֲלֶיהָ

אמן ואמן